

İşıqlı ATALI

Sentyabrın 25-i İnam Atanın (Asif Atanın) 89-cu ildönümüdür. (1935-1997). Onun gəlişi İnsana, Ulusa, Bəşərə bənzərsiz Mütləqə İnam müjdeciliyidir. İndiyə qədərki gəlişlərin çoxu insandan qıraqdakı qüvvələrə inam əsasında olub. Sonucda insan yox, insanüstü qüvvələr təsdiqlənib. Ancaq İnam Atada başlıca məqsəd insandır, insanın var olması özündən qıraqdakı qüvvəyə yox, İnsandakı Məraya, Mütləqlik imkanına əsaslanır.

İnam Atanın onillərdir Azərbaycana gətirdiyi özümlü, bənzərsiz düşüncə yönü, ideya fərqi yer-göy səviyyəsində ortadadır. Ata Ulusu-muz, habelə Bəşər üçün yeni, qədimlik üstə yön, yol, gözümüzü öz-gəliklərdən yığmaq üçün ulusallığa əsaslanan inam, idrak, mənəviyyət, iradə imkanını ortaya qoydu. Azərbaycan insanının özümü əsasda var ola bilməsini sübut etdi. O, yaratdığı dünyabaxış – Mütləqə İnam əsasında özünü var etdi. İnsan haqqında deyilən, yazılan bədbin fikirlərə uymadı, hamının insandan üz döndərdiyi bir çağda insanlığa üz tutdu. Özü demişkən, insanda yanılısa da, insanlığa inandı. Onun geniş, sınırsız idrak imkanları, şəri sarsıdan inamı var. Ona görə «var» deyirəm ki, Ata haqqında keçmiş zamanda danışmaq gerçəkdən mümkün deyil. Ona görə ki, ardıcılığın ağılında, ürəyində, əməllərində hər an yaşayırdı, yaşadırdı.

25 il qabaq Ata haqqında "İnsaniliyə Bərabər" adlı kitab yazmışam. Orada Atanın karakterini, özünəməxsus cəhətlərini, bənzərsiz keyfiyyətlərini açmışam, təhlil etmişəm. Ona heyran olmamaq mümkün deyildi: ardıcıl ruhani döyüşçü, idrak yaradıcısı, mənəviyyət soraqçısı – özü demişkən, vicdançı, təmənnəsiz, fədakar iradənin iyəsi idi. Onda sarsılmaq, əhval dəyişkənliyi, idrakında cəfəngiyyətdə yer yox idi, Həqiqətini istənilən iddiaya, yalana qarşı inadla qoya bilirdi. Yüksək eşqli, dəyişməz, aşiq insan idi! İnam Ata bənzərsiz idrak hadisəsidir: özünəqədərki dünya biliyini dərinləndirən böyük idrak iyəsi idi. Oxumaqdan doymayan, ömrünün son illərində «Artıq oxumağa kitab qalmayıb» - deyən, öyrəndikləri ilə yetərən, oxuduqlarını ötən, özündən öyrənən, özünü yazan, özündən yazan! Onun əsərlərində başqasından demək olar, sitat gətirmək yoxdur. Özü demişkən, "O dedi, bu dedi" mifini qəbul etmədi.

Ata idealinin özülü, cövhəri, baş ünvanı ruhani ömrüdür. O, bəşər tarixini qaralama sayırdı. Tarixdə idealı olmadı, özü və ardıcılığını üçün ideal oldu. Yazdıqlarında Mütləqə Həqiqətə - dərin idrakiliyə, bənzərsiz düşüncəyə əsaslandı.

Başlıcası, İnam Ata inkar etdiklərinə qarşı öz fikrini ortaya qoya, gedişatdan, zamandan üstünlüyünü sübut edə bildi. Ulusal keyfiyyətlərimizin mahiyyətini daşıyırdı özündə.

Atanın üslub çaları zəngin olsa da, fikri, ifadəsi sadədir. Ona görə ki, Atada məqsəd elmilik, özünün zəngin biliyini nümayiş etdirmək deyil. Məqsəd birdir: insanın ruhsal (mənevə) xilas. Bu səbəbdən də Atada insanın xilas hər şeydən önə çıxır. Əgər insan xilas olacaqsansa, dünya da xilas olacaq. İctimai münasibətləri, quruluşları yaradan insandır. Yaxşı insanlar yaxşı quruluş yaratmağa qadirdirlər. Atanın insanı ictimai münasibətlərdən, is-

tehsalat fatalizmindən, dini təsəvvürlərdən, hər sayaq alın yazısından asılı deyil, yalnız özümümlüyündən asılıdır. O, özündəki Mütləqə inandır, ən çətin çağında özümümlüyünə üz tutur – kədərli çağında da, fərəhli çağında da...

Atanın insan ideali yaşama, gerçəkliliyə qayılmaz, vazkeçilməz gərəklidir. İnam Atanın ömründə idealinin təsdiqini gördüm. Atanın ideali ömründən gəlib, onun yaşamından ayrı yaradılmayıb.

Gör nə boyda inamı olub Atanın - SSRİ kimi imperiyanın içində Mütləqə İnam Ocağını qalayasan, təhlükələrlə üz-üzə qalasan, ancaq daha da İnamlı olasan... Kitablarını yüksək eşqlə, vəcdlə, vəhy ilə yazasan. Ən çətin məqamlarda belə yənə özünə, insan idealına oxşayasan, bir sözlə, idealında arzuladığın kimi yaşayasan. Bu, mütləq özünəinamin təsdiqi idi, inam-idrak birliliyinin, insaniliyə yetməyin ifadəsi idi. İnam Ata ona görə bu çətinliklərdə dözdü ki, özünü yarada, var edə

qiymət var.

Məqsəd sosiallaşmaq deyil, İnsanlaşmaqdır. Sosiallaşmaq (ictimailəşmək) insani ilqilərin (münasibətlərin) tərkib hissəsidir, canı (ruhu) deyil. Sosiallaşan var olmur. İnsanlaşan var olur.

İnam Atada İnsana mütləq inam – insanlığın mütləq imkanlarına tükənməz inamdır. İnam Atanın Gəlişi – Mütləqə İnam dünyabaxışı əsasında yaşamaq deməkdir. Mütləqə İnam – dünyanın özündən artıq, yüksək olan mənasına inam deməkdir. Bu İnama görə, dünya öz Mənasından yararır. Məna dünyadan qıraqda deyil, dünyanın içindədir: Əzəlidir, Əbədidir, Sonsuzdur, Kamildir.

Atanın Bitiqləri Türk Ulusu olaraq dünyaya sözümüzdür. Qoy insan ölməsin, uluslar ölməsin. Onda bəşər də ölməz. Bəşərin varlığı ulusların özünəməxsusluğu ilə bağlıdır. Mütləqə İnam dünyabaxışı hər bir ulus üçün bu imkanları açır.

İnam Ata (ASİF ATA) – 89: İnsanlaşın, insanlaşdırın...

bildi. Bəşər tarixində Mütləqə İnam səviyyəsində inam olmayıb. Həqiqətin qəbul edilməsi onillər, yüzillər istəyir.

İnam Ata mütləqliyə yetmiş kamil insandır, bənzərsiz ruhaniyyətçiliyi var. Başlıca ideyası budur: "In-

İnam Ata (Asif Ata) Ata ömrü öz diliylə

1. Dünyaya gelişimlə bağlı söhbətlər bilmirəm. Ancaq uşaqlı-

sanlaşın, İnsanlaşdırın!" Bəşər tarixində bundan da uca çağırış yoxdur.

İnam Ata öz ömərində kamil insanlığın ölçüsünü yaratdı. Nisbi insanlıq olmur. İnsanilik mütləqdir. Görünən imkanların arxasında, özülündəki imkanlar insanları yaşadan. İnsanilik imkanına yetməyin, özünü yaratmağın, var etməyin yolunu göstərir İnam Ata: "Mütləqləşmək – var olmaqdır; Nisbi var olan – yox olur əslində; Yalnız – Mütləqliyə yetən – var olur; Zaman ölçüsündə yaşamaq – yox olmaqdır".

Özümlüyünə yetmək istəyirsənsə, insanilik ölçüsündə yaşamalısan. Atanın üslubu ömrü kimi bənzərsizdir: qısa, mahiyyəti canlı, diri ifadə edir. Mütləqə inamin gəlişi o deməkdir ki, ulusumuzun özünü özünə tutması imkanı var - ulusumuz özünəməxsus olur. İnam Ata qiymətverəndir. Yaradıcılığa, özünüifadəyə fəlsəfi-bədii tənqidçilikdən başlayan Ata ədəbi-bədii əsərlərini insanilik mahiyyətini özünəməxsus şəkildə aşkara çıxardı. Atanın ilk dövr yaradıcılığı belə bənzərsizdir. Onun Kitablarında bəşər mədəniyyətinə, fəlsəfəsinə, yaşayışının bütün sahələrinə, tanınmış şəxsiyyətlərə, ideologiyalara dərin, hərtərəfli

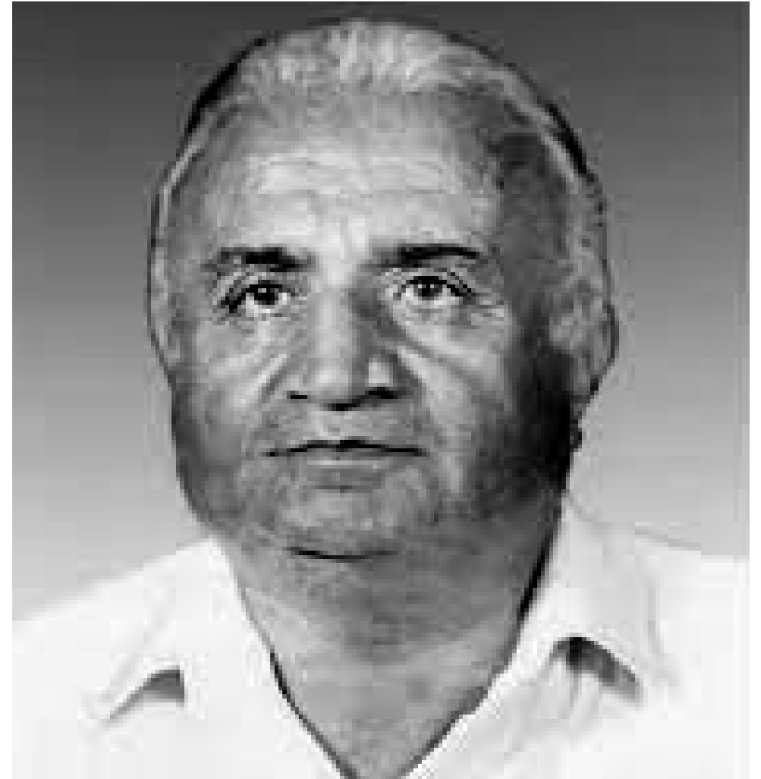
ğım Babam Molla Məhəmmədin hikmətli söhbətləri altında keçib.

Xeyirlə Şərin Döyüşü, Həqiqətin Qələbəsi, Qaranlıq Quyular Fəlakəti, Xeyirxah Quşlar, Dünyəvi Gedişatlar, Sirlər, Sehlər hikməti başımın üstündə olardı daim və ömrümün Üstünlüyü Ahənginə bürüyərdi; o Ahəng heç vaxt pozulmadı – nə Fərəhli, nə Kədərli anlarda, nə Tənhalıqda, nə Təqibdə: elə bil ki, ömrüm həmin Ahəng üstə köklənmişdi.

Həmin Ahəngə faciəvi notlar da qarışmışdı. Günlerin bir günündə qapımızı döydülər, millis libasında bir kişi çayımızı içdi və Babamı apardı. Bir də Babamı görmədim. Uşaqlıq Anlarından biri: Axsamlar çirağımız keçəndə ölmüş düşünürdüm; nənəmin, babamın bir vaxt həyatdan gedəcəklərini düşünürdüm – üşütmə keçirdi bədənimdən, kədər dolurdu qəlbi-mə...

Mən anadan olanda Atam Qası, Anam Növrəsində Əfəndiyevlər Bakıda Pedaqoji İnstitutda oxuyurdular. Məni Molla Məhəmməd babam və Yaxşı nənəm saxlayırdılar.

25 sentyabr 1935-ci ildə Krasnoselo rayonunun Çaykənd kəndində anadan olmuşam. Coğrafi

nə, Mənasına çata bilməzsən.

Hadisəni təsvir edə bilərsən – ancaq Hadisənin İdeyasını açma bilməzsən. İstedad – Məncə elə Mahiyyətə Yetməkdir.

Vəhy – Zəkayla Ehtirasın Birləşməsi deməkdir; Zəkali Ehtiras, Ehtiraslı Zəka deməkdir. İdeyanın Aqibətləşməsidir, Vəcdli Fikiridir.

Fikrin, Ehtirasın sürətli, şiddətli çağı, uçuşudur. İlhamın – ən coşğun çağdır. Vəhy məqamında Həqiqətə tez çatırsan, - bəzən bir anda çatırsan. Ancaq Vəhy – biliyə; Aramsız, Ağır, Davamlı Düşünmə əməlinə əsaslanır.

Vəhy – İdrak Yolunun nəticəsidir.

Vəhysiz yazdığım əsər olmayıb.

Ancaq Düşünmə əməlinə ayrı Vəhyim olmayıb.

Vəhy – Yolun əvvəli deyil – Sonudur.

Vəhysizlər, İlhamsızlar mənə «Vəhyini azalt, İlhamını azalt» - deyər çox nəsihətlər verdilər; mən onları eşitmədim və düz elədim; yoxsa onlar kimi həqiqətsiz qalardım. Yazmaq – Daxili hökmdür; ona Əməl etməmək mümkün deyil.

4. Yaradıcılıq Qüvvəmi İnsanilikdən alıram. İnsanilik dörd keyfiyyətlə səciyyələnir: İnam, İdrak, Mənəviyyət, İradə.

İnamın Mahiyyəti – Mütləqçilikdir.

Dünyanın, Həyatın, İnsanın Mütləqçiliyinə İnamdan güc alıram. İdrakın Mahiyyəti – Həqiqətdir. Həqiqətdən Güc alıram.

Mənəviyyətin Mahiyyəti – Vicdandır.

Vicdandan Güc alıram. İradənin Mahiyyəti – Müstəqillikdir.

Müstəqillikdən Güc alıram. Ömrüm İnsanilik üstə qurulub, Həqiqətçiliyə həsr edilib; Həqiqətçilik sövqü ömrümə hakim olub.

5. Öz Ədəbi Tənqidimi Yaratmışam.

Öz Fəlsəfəmi yaratmışam. Öz İnamımı yaratmışam. Öz Ocağımı yaratmışam. Özümümlüyümü Təsdiq eləmişəm.

İnsaniliyimi Təsdiq eləmişəm. Əyləncəm yoxdur. Musiqiylə daim Təmasdayam.

Muğamları, öz Haraylanımı piyanoda çalıram.

Cavanlara istəyim: İnamçı olun, İnsançı olun, Yurdçu olun – Şəraitçi olmayın, Mühiyyəti olmayın, Zamançı olmayın – özümümlü olun, Özgeçici olmayın.

17-ci il (1995, Bakı)